

בלבבי משכן אבנה

USA 718.521.5231

שיעורי "בלבבי" מופיעים ב"קול הלשון" בארץ 073.295.1245

דע את שמחתך

השמחה בחלקו • פרק יז'

השמחה בזמן שהוא מחלקו איזהו עשיר השמח בחלקו, אצל כל בני אדם יש להם חלק, אבל זה חלק זמני, משל למה הדבר דומה, אדם קנה קרקע למשך כמה שנים, אבל היא חוזרת לבעליו בהווה, אם הוא מגיע לתפיסה של שינויים, הוא יכול לשמוח בחלקו המשתנה. אבל אם הוא לא מגיע לתפיסה של שינויים בנפש, אז הוא רוצה את הקביר עא וקיימא, אז הוא עצוב בכל מה שיש לו, כי העצבות תובעת את היציבות שבדבר. היציבות שבדבר הרי לא קיימת, כי הדבר משתנה. כאן מונח עומק העצבות של הנפשות.

אם כן ראשית כל איך יכול להיות עשיר השמח בחלקו, אפילו שלא הגיע לחלק שלם, משל למה הדבר דומה, נותנים לבן אדם מסוים להשתמש בחפץ שהוא רוצה בו וחושק בו, ואומרים לו זה מוקנה לשלשים יום. האם הוא יהיה שמח באותם שלשים יום או לא, אז ודאי מצד מה שהשתמש, למה שלא יהיה שמח, אבל תמיד עומדת התוגה בנפש, שעוד שלשים יום זה יגמר. מה ההגדרה שעוד שלשים יום זה יגמר, אז מעכשיו זה דבר לא קבוע. מעכשיו כבר אין לו קביעות בדבר. אם אין לו קביעות בדבר, חסר לו שמחה כבר עכשיו.

היסוד הוא ברור מאוד, הנפש של האדם כאשר היא שמחה, היא יכולה להיות שמחה בדבר של קביעה וקיימא, רק כאשר הוא מגיע לשורשו. אבל כאשר הוא לא מגיע לשורשו, במה היא יכולה תמיד לשמוח, בחלקים המתחלפים האלה, חל נקודת חלפים. בחלקים המתחלפים האלה, חל נקודת התוגה של העצבות כי היא לא רוצה תזוזה, יש לה כבדות.

לפי זה, השמחה יסודה מורכבת משני חלקים, דיברנו בהתחלה בהי' רחבה, שהשמחה כל עניינה תהליך. לפי זה ברור מדוע עצבות סותרת לכך, כי עצבות לא רוצה תהליכים, אלא קביעות. זה חלק אחד

דע את ביטחונך סוגיית הבטחון ובמכשירי הרוחניות

סוגיית הבטחון ברוח הזמן

נמחיש את הדברים באמצעות דוגמה ברורה שנעוצה במצב בו עם ישראל נתון בתקופה זו. בימים הללו, נוצר מצב בארץ ישראל ששוב השליטה חוזרת ל'ערב רב'.

והנה, כידוע לכל מי שמכיר את מה שקורה כאן בהיקף הדברים, בראשית ימי השלטון בארץ ישראל, בכללות היו שלוש שיטות מצד גדולי ישראל אודות היחס לשלטון: שיטת החזון איש מחד, שיטת הרבי מסאטמר מאידך, ושיטת הרב מבריסק שהיתה ממוצעת בין שניהם, כידוע וכמפורסם.

גם אלו שצעדו בדרכו של החזון איש והלכו ופעלו אצל ראשי ה'ערב רב', האם המהלך היה שעליהם להרגיש בנפש שבעצם הכל תלוי בהם? אמנם מדובר בדבר שגופי תורה תלויים בו, אבל כמובן שהדברים אינם תלויים במה שהם פועלים, אלא מורכבים משלוש חלקים שהוזכרו: בטחון, תפילה, והשתדלות - שבאה לידי ביטוי בכך שאדם הולך לבחור ולהצביע - אם זו דרך רבותיו.

אם אדם נכנס לסוגיא זו באופן שהבטחון נעלם לחלוטין, והתפילה - במקרה הטוב - מסתכמת בעצרת תפילה אחת, אבל הכח ששולט על הכל הוא השתדלות, הרי ברור שאף לשיטת החזון איש זהו מהלך ברור שיסודו מכח הכפירה שבנפש.

צריך להבין, שמלבד יחידים, כל המערכת שאנחנו רואים כיום לנגד עינינו, בנויה באופן שהכלל כולו צועד במהלך שפשוט כולו כפירה. איננו מדברים מצד שיטת הרבי מסאטמר, שלדבריו ברור שאין לפעול באופן זה, אלא אפילו לפי הדרך שרוב כנסת ישראל נהגו כאן בארץ ישראל שיש להצביע ע"פ הוראת רבותינו מקדם, אבל עדיין, ברור שהוראת רבותינו איננה להיות כופרים.

מי שמצליח לפרוש מתוך הציבור בימים הללו, נשאר יהודי אמיתי שפוי. אך גם אדם שאינו מצליח להתנתק בתוך גופו ונפשו, כל אחד כפי מדרגת נפשו בה הוא מצוי, חייב להיות ברור לו שיש כאן את שלושת חלקים שהוזכרו, היינו שיהיה ברור לו שיש בטחון, תפילה, וכפי ערכו הוא גם עושה השתדלות.

כאשר אנו רואים שמעוררים כל הזמן על השתדלות וכמעט לא מעוררים על כח התפילה ועל כח הבטחון, ניתן לדעת בוודאות שהמהלך כולו הינו מהסט"א, ואינו מצד הקדושה.

אך גם מי שיש לו ספק בכך, ודעתו עדיין לא נפתחה, ובוודאי שהוראת דברי רבותינו במקומה עומדת, איש לפי צבעיו, לפי מחניו ולפי רבותיו. אולם עליו לגשת לענין באופן של עבודה, ולא באופן של שליטה גמורה של היצר הרע - ללא מצרים. ולכן עליו לעורר את הבטחון חזק מאוד, לעורר את כח התפילה חזק מאוד, ולפעול את ההשתדלות הנצרכת, איש לפי דרגתו ולפי רבותיו, אך ברור שיש לעשות את הדברים ככל השתדלות שהוא עושה, ולא לייחס אליה את כל ההיקף, באופן שמטשטש את כל הדעת. לא יתכן שידברו על ההשתדלות כדבר עיקרי, על התפילה מעט, ועל הבטחון כמעט כלום.

הדברים דלעיל אמורים בעיקר על כל היקף החיים הפרטיים של כל אחד מאיתנו -

דע את ביטחונך סוגיית הבטחון בגשמיות ובמכשירי הרוחניות

בשלמות באופן הראוי, היינו לשאוף להק-
טין תדיר את ההשתדלות והכפירה, ולהגדיל
כנגד את האמונה השלמה והבטחון בקל חי.
■ מהספר הקרוב "בלבבי-ביטחון" מהשיעור
(תפילה 112 בטחון)

בכוחות נפשנו את שלושת החלקים הללו
- השתדלות, תפילה ובטחון, ולשלב אותם
בכל דבר ודבר מדרכי החיים באופן שנכיר
את שלושת החלקים בנפשנו ונשתמש עמם

הן על חלק הגשמיות הפרטי, הן על חלק
ההכשר לרוחניות הפרטי, אבל כמובן גם על
הכלל כולו בבת אחת.
יעזור הקב"ה שכולנו נזכה ראשית להכיר

דע את ביטחונך עומק הבטחון ברוחניות

אחד - "יגעת", אבל התוצאה, מציאת הדבר,
אינה נמצאת בהכרח כלל במקום שבו הוא
מתייגע.

בשלב השאיפה לא ניתן להבין את התכלית

הבה נתבונן בעומק כיצד מהלך הרוחניות
בנוי. אצל כל אדם אשר נפתח לו מעט מעיין
הדעת והוא משתוקק לעלות ברוחניות, מצ-
טיירת לו צורה מסוימת של שאיפה, וכמובן
שהשאיפה משתנה מאדם לאדם; אצל ראובן
השאיפה לדעת כל הש"ס כולו בבקיות, שמעון
שואף לדעת את הש"ס בעיון, לוי משתוקק
לכוון בתפילה כראוי, יהודה חפץ להיות
גומל חסד באמת, וכן על זה הדרך שאיפות
רוחניות רבות.

האם ההגדרות הללו נכונות? בוודאי! שהרי
וודאי שיש מעלה לדעת ש"ס בבקיות וב-
עיון, להתפלל בכוונה, להיות גומל חסדים
באמת, ולהשיג את כל המעלות הרוחניות
העליונות והטובות.

אולם בד בבד עלינו להבין, שכל דרגה
שהאדם עדיין אינו מצוי בה, אלא רק שואף
להגיע אליה, וכרגע הוא נמצא במקום אחר,
אמנם וודאי שהשאיפה היא קדושה וטהורה,
וכך היא דרך האמת שעל האדם לשאוף
ולעלות, אולם במצב הנוכחי אין לו אפשר-
רות להבין בעומק לאיזה עולם הוא רוצה
להיכנס.

אמנם ישנן הגדרות כלליות של ידיעת
התורה, עמוד העבודה, עמוד גמילות חס-
דים, מידות טובות, שכל אלו בוודאי אמת,
אבל האופן שהאדם קולט אותם כרגע, הם
כפי דרגתו כרגע שהוא עדיין מצוי בחוץ,
ולכן הוא מעמיד בהתאם את אותם שאיפות
כפי שמתראים לו הדברים במצבו הנוכחי.
והרי זה כמי שנמצא מחוץ לאכסדרה, ונד-
מה לו שבתוך האכסדרה יש עולם מסוים
והוא חפץ להיכנס לאותו עולם, אבל אליבא
דאמת, כאשר הוא נכנס לתוך האכסדרה,
הוא מגלה שהמבט על הדברים מעיק-
רא, שונה לחלוטין ממה שהתגלה לו כעת.
■ מהספר הקרוב "בלבבי-ביטחון" מהשיעור תפילה
(112 בטחון ברוחניות)

ית"ש בגדרי הדין. אולם מעבר להגדרה של
סוגיית קיום המצוות, הסוגיא של רוחניות
הינה הרבה יותר רחבה, ושם אכן יש מקום
לדון בסוגיית ההשתדלות.

כלומר, בגדרי דין של קיום המצוות אי-
ננו עוסקים כלל, כיון ששם גדרי הדין הם
שאדם צריך לפעול בכל כוחו, אולם בגדרי
שאר החלקים של הרוחניות שאינם דינים
ממש, כגון ג' עמודים שעליהם העולם עומד
- תורה עבודה וגמילות חסדים, שם נצרכת
התבוננות אודותיהם בסוגיית הבטחון, סו-
גיית התפילה וסוגיית ההשתדלות.

כבר בראשית הדברים נציין, שבעומק,
ברוחניות - יש מושג שנקרא תפילה, מושג
שנקרא בטחון, אבל אין מושג שנקרא הש-
תדלות. יסוד המושג השתדלות קיים רק
בחלקים שאינם רוחניות ממש, אולם בחל-
קים שהם רוחניות ממש, יש את שני החל-
קים העליונים בלבד - שהם תפילה ובטחון.

העמל והיגיעה ברוחניות

אכן, ברוחניות ישנו חלק נוסף - שהוא
עמל ויגיעה, אבל אין יסודו מדין גדר השת-
דלות. מהו, אפוא, גדרו של העמל והיגיעה?
מפורסמים דברי רבותינו אודות דברי הז"ל
הנודעים: "יגעת ומצאת תאמין", שה"יגעת"
הוא במקום אחד, וה'מצאת' הוא לאו דווקא
באותו מקום, אלא פעמים רבות מאד
ה'מצאת' הוא במקום אחר.

כלומר, היגיעה והמציאה אינם צמודים
בהכרח, באופן שניכר לעין הרואה שהיכן
שהוא יגע שם מקום המציאה, אלא צורת
העבודה ברוחניות בנויה באופן שונה לח-
לוטין. בגשמיות, כאשר אדם זורע בקרקע
מסוימת, אם הוא זוכה, התבואה צומחת
במקום בו הוא זרע. 'מאמין בחי עולמים וזו-
רע' - הזורע מאמין ויודע שהתבואה תצמח
כאן, ולא במקום אחר. לעומת זאת בסוגיית
הרוחניות, הרי זה שונה לחלוטין.

תחילה נגדיר את הדברים, ולאחר מכן
נעמיק עם הבנה פנימית יותר. ראשית ההג-
דרה היא, שמהלך סדר העבודה ברוחניות,
שהאדם אינו משתדל, אלא עמל ויגע במקום

"ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך
באמת". נאמרו כאן ג' חלקים: ראשית, מי
שבוטח. שנית, מי שבוטח באמת, ועל זה
חלה הבקשה "ותן שכר טוב ושים חלקנו
עמם".

כפי שהתחדד בפרק הקודם, בכללות
ממש ישנם ג' חלקים בסוגיית הבטחון: בט-
חון ששייך לסוגיא של גשמיות, בטחון ששייך
למכשירי רוחניות, ובטחון ששייך לסוגיא של
רוחניות. בפרק הקודם עסקנו בארוכה בשני
החלקים הראשונים, ובפרק זה נשלים בעז"ה
את החלק השלישי של הבטחון ברוחניות.

סוגיית ההשתדלות אינה שייכת בקיום המצוות

בכללות ממש, הרוחניות עצמה אף היא
כוללת כמה חלקים. כל יהודי מחויב לקיים
את תרי"ג מצוות ה' ית"ש, רמ"ח מצוות
עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.

בגדרי הדין, יש את השיעור שאדם מחויב
בו בקיום המצוות - בממונו, בגופו ובכר-
חו. בממונו - השיעור שעל האדם להוציא
במצוות עשה, הינו עד חומש. לעומת זאת
באיסורי לא תעשה, ברוב מצוות התורה אין
גבול לממונו שאדם מחויב להוציא כדי שלא
לעבור עליהם, אולם בהם אין צד של חיוב
למסור את גופו עליהם, ולפיכך במקרה של
פיקוח נפש - יעבור ולא יהרג. מה שאין כן
בשלושת העבירות החמורות, עבודה זרה
גילוי עריות ושפיכות דמים, בהם נאמר דין
של י"הרג ואל יעבור'.

הרי, שבקיום המצוות לא שייכת סוגיית
ההשתדלות, כיון שאדם מחויב לקיים את
המצוות עד כלות הנפש [ולא עד בכלל],
ובג' עבירות חמורות כולל כלות הנפש
ממש.

סוגיית ההשתדלות בחלקי הרוחניות הנוספים

הדברים דלעיל נאמרו כלפי חיוב הדין
בקיום מצוות עשה והזהירות לא לעבור ח"ו
על מצוות לא תעשה, כפי השיעורים שמו-
זכרים להדיא בדברי רבותינו, מהו השיעור
שאדם צריך לטרוח כדי לקיים את רצונו

בטוח שהוא ילמד שם עד יום המוות. הוא הגיע לישיבה מסוימת שנתנו לו שם משרה, אז הוא מרגיש הנה מצאתי את מה שאני רוצה.

יש בני אדם שבשעה שנכנסים לכולל, הוא כבר מרגיש בעלים, עד שהראש כולל ימצא את הדלת מהצד השני. אם המקום שממנו הוא יצא הוא טוב, והמקום שאליו הוא הולך, הוא לא מיוחד לפחות באופן כזה שהוא כל כך רוצה, קל וחומר אם הוא הלך למקום עוד יותר קשה, כאן הנפש עוברת כל אחד את המשב-רים, שהיא עוברת.

אדם מתחתן, בדרך כלל הם גם נפרדים. כמובן ברוך ה' שלא בגירושין, אבל או הוא אלמן או היא אלמנה, זה סדר מציאות של חיים. רוב הכניסות שאנחנו רגילים להיכנס אליהם, אנחנו נכנסים לדרך, לרחוב שתולים עליו שלט: דרך ללא מוצא. ואם אני רוצה לצאת, עכשיו אני צריך להסתובב אחורה, מאוד, מאוד קשה.

אך אם בשעה שאני נכנס לכל דבר, אני רואה את נקודת הכניסה שלו, אבל אני גם רואה את הנקודה של היציאה. אני לא חייב לדעת מתי, איך וכיצד, כי החיים מאוד מורכבים. צריך רוח הקודש גמורה לדעת, איך יסתיים כל דבר. הוא לא יודע איך יסתיים הדבר, אבל הוא גם רואה את נקודת היציאה, לפני שהוא נכנס, והוא רואה את עצמו נכנס לדבר ויוצא ממנו, בדעתו של נפשו, היציאה שמה לא תוליד עצבות. והכניסה לשם תהיה כניסה אמיתית.

אך יש לדעת גם מה מסוכן בדרך זו, יש שבני אדם שמתחילים להתרגל ככה, ואז הם לא מתחברים לשום דבר. הרי אנחנו יכולים לראות בני אדם מסוימים, עובדים במקום פלו-ני, יום אחד מישהו הציע להם משכורת קצת יותר גבוהה, הוא הלך. ויש כאלו שהם מודיעים תיכף שהוא לא יגיע היום. ואם צריך שלשים יום להודיע, הוא מוכן לשלם

את הפיצויים שהוא צריך, העיקר ללכת. הוא לא מחובר לשום דבר, בכל דבר שהוא עושה. לכן הוא הולך. בדרך כלל זה נובע ממקום שהוא אנוכי, וחי את עצמו ודואג לעצמו, וחושב על עצמו, וממילא הוא יכול לעבור את כל המ-עברים שהוא עבר.

אנחנו מדברים על זווית של חיים שונה לגמרי מהמהלך הזה. מי שלא יכול להתחבר במו-נח של שמח בחלקו שדובר לעיל, שהוא יכול להתחבר לחלקים ולהרגיש אותם כבעלות, אם הוא רואה בשעת הכניסה את היציאה, הוא אדם קר ומנוכר. ■ המשך בע"ה שבוע הבא מסדרת דע את ביטחונך

במקום השמחה, מעין ההגדרה של מועד עוקר אבלות]. כי השמחה חלה מאותו מקום שמעו-לם לא חלה נקודת השתנות. העצב חל באותו מקום שיש נקודת השתנות, אם אני תופס שיש נקודת השתנות יש לעצב מקום לחול. אך אם אני לא רואה את נקודת ההשתנות, יש מקום לשמחה לחול. יש שמחה שחלה מצד נקודת התנועה, כמו שדיברנו בארוכה לעיל. מצד כך זה מלחמה בין השמחה לעצבות. כי השמחה רוצה את התנועה, והעצבות רוצה את הקבי-עא וקיימא. אך מצד השמח בחלקו, אין שם סתירה לעצבות, כי זה קביעא וקיימא. מצד כל חלק וחלק שאני שמח בו שמשנתה, כל חלק וחלק שמשנתה, יש כאן שמחה שיכולה לחול, אם אני תופס שמעיקרא זה היה שייך לחלקי. וחלקי שבדבר הוא רק לזמן.

השמחה היא כשהאדם שמח בחלקים שב-חלקו, והוא מכיר שמעיקרא לא היה לו יותר מכך, ומעולם לא לקחו לו, ולכן לא מונחת כאן שום נקודת תנועה. אם לא מונחת כאן שום נקודת תנועה, אין מקום לעצבות לחול.

[שורש הדברים גם מצינו בדברי חז"ל שא-מרו (קוהלת רבה ג, א) זמן היה לו לאדם הרא-שון, להיכנס לגן עדן זמן היה לצאת. אם אנחנו לוקחים דבר באופן של (איוב א, כא) ה' נתן וה' לקח, לאחר מכן אז זה שינוי. אבל אם היה לו זמן להיכנס וזמן לצאת, אז מעיקרא היה כאן רק לזמן. אזי כאן לא מונחת נקודת עצבות, אלא מונחת נקודת שמחה].

שמחה שסופה תוגה השמח בחלקו אם כן כפי שהתבאר, זה מי ששמח בכל חלק מהחלקים שקיימים בתוכו. והוא רואה אותם כחלקים. ואת אותם חלקים שהוא רואה כח-לקים, אז מעיקרא בשעה שהוא נכנס אליהם, הוא רואה את ראשיתם, והוא רואה את אחרי-תם. זה אדם שיכול להיות שמח בחלקו. כי אם הוא רואה את ראשיתם ולא רואה את אחרייתם, אז תחילתה אולי שמחה אבל סופה תוגה. אבל אם הוא רואה בראשית את האחרית, השמחה שלו מעיקרא נעשית שמחה קלה.

יש בני אדם שהכניסו אותם לאיזה שהוא מקום, ואחרי יום אחד הם לא כל כך מרוצים, אך אף על פי כן אי אפשר להוציא את הבן אדם מהמקום הזה. הוא בעצם מרגיש, כאן אני קבוע. זה כמו עץ שכבר נמצא שבעים שנה באדמה, יום אחד בא מנוף עוקר אותו.

כן יש בני אדם נכנסים למצבים מסוימים, ובעומק נפשם, הוא מרגיש שהמצב הזה תמיד יהיה. הוא הגיע לאיזה לכולל, והוא מרוצה, הוא

שמונח בשמחה. חלק נוסף שמונח בשמחה, זה מה שאני שמח בחלקי הזמני, כי אני מבין שזה חלקי, זה זמני, אבל זה חלקי. זה מדין איזהו עשיר, השמח בחלקו. כלומר שאני מכיר שכל דבר שמשנתה, אבל מה שהוא נמצא אצלי לזמן, הזמן הזה הוא חלק מחלקי.

משל למה הדבר דומה, שותפים שיש להם פרה, מה הם עושים, אומרת הגמרא, חולקים יום זה יום זה. אז כשאני משתמש באותו יום, זה חלקי או לא חלקי, זה חלקי. מאיזה דין אני משתמש בזה עכשיו, מדין שואל, או מדין בע-לים, בעלים. יש כאן הבדל עצום, כל דבר שאני משתמש בבריאה, אם אני אתפוס את ההש-תמשות שלו מדין שואל, אז מונח בזה עצבות. אבל כשאני משתמש מדין בעלים בדקות, כלו-מר, שאני מכיר שהחלק הזה הוא חלקי שלי, על אף שהוא לזמן, כאן מונחת בעצם המציאות שנקראת שמחה. כי כל שאלה היא לזמן, וכל בעלות היא קביעא וקיימא.

והרי זה כאדם הנותן מתנה לחבירו, מתנה על מנת להחזיר, מה זה הופך להיות, שלו. האם זה שיעור גמור, לא, זה שיעור בקנינו שהוא צריך להחזיר את זה. אבל כאשר הוא משתמש עכ-שיו, באותו יום הוא משתמש בחפץ, בחפץ של מי הוא משתמש, משתמש בחפץ שלו.

שמחה מתחילה להבין ברור את נקודת הדבר, כל עצב בעומק כמו שנתחדד, הוא מע-מיד את האדם לאותו מצב של נפש, שהוא לא רוצה שיהיה נקודות שינוי. אבל כל שמחה נו-תנת מקום לשינוי. איך היא נותנת מקום לשינוי, וודאי יום טוב יהא בטוב. אבל בהגדרה הפני-מית, היא נותנת מקום לשינויים, כי החלקים שלי בכל דבר, הם חלקים גמורים והם שלי. זה לא שינוי בעומק.

משל למה הדבר דומה, לחפץ שמוקנה לפ-לוני לשלשים יום, ולאחר מכן הוא מוקנה לעוד אלמוני, לעוד שלשים יום, כבר מהיום הוא שייך לראובן שלשים יום, שייך לפלוני עוד שלשים יום, וכן על זה הדרך. החפץ הזה, עכשיו הוא כבר שייך לי לעוד שלשים יום. ומעכשיו הוא כבר לא שייך לי, לאחרי שלשים יום, אז לא השתנה כלום. אם אני רואה את התהליך הפ-שוט שהדבר עובר, אז היה אצלי ועכשיו לקחו לי, אז זה השתנה, לא, כאשר אני תופס מעי-קרא שזה היה שייך לי, רק לחלקי, מעכשיו זה שייך לי רק לחלקי. ומעכשיו זה לא שייך לי לה-משך, אז בעומק לא חל כאן נקודת שינוי. לכן בעומק זה גם לא סותר לעצבות.

השמחה מצד המקור שלה בעומק, היא לא סותרת לעצב. [ואין הכוונה כי העצב לא נוגע

תלמוד תורה • לשמוע ללמוד וללמד

וא"כ, נקודת הידוש שבדברים - בפשטות משמע שיש מצוה רק ללמוד וללמד - ולהרמב"ם הם מנויים במצוה אחת ולהרס"ג מנויים כב' מצוות, אבל בדקות יש כאן שלב קודם לכך שתחילת הלימוד לעולם הוא ב'לשמוע', ולכן מי שיש בו פטור מללמד אותו, אין לו חיוב ללמוד וללמד.

יסוד מצות תלמוד תורה ללמד קטן

ולפי"ז יש ליישב מה שהקשו האחרונים על הרמב"ם שפתח הלכות תלמוד תורה (פ"א ה"א) "נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה", והקשו עליו למה הרמב"ם פותח בדיני הפטור, ושלא כפי שפתח הטור שכל אדם חייב בתלמוד תורה, ולפי מה שנתבאר, הדברים מאד ברורים - דבאמת כל אדם התלמוד תורה שלו מתחיל ממה שלימדו אותו, והרי בזמן שהתחילו ללמד אותו לא היה הבן חייב שהרי הוא היה קטן, שתחילת לימודו הוא מאז שמתחיל לדבר שאביו מלמדו 'תורה צוה לנו' וגו', כמבואר בגמ' בסוכה דף מ"ב א', ובין אם האב מחויב זאת מדין 'ללמד' בין להטו"א שכתב האב חייב בזה מדין חינוך, אך מצד הבן וודאי אין כאן מצות ת"ת, שהרי הוא קטן, וא"כ לעולם צורת התלמוד תורה אין תחילת הדבר מכח חיובו שלו בתלמוד תורה, אלא שאביו מלמדו אף שהוא עצמו אינו חייב, וא"כ כל מצות תלמוד תורה לא מתחילה ביסודה מהחיוב העצמי של הלומד [ולכן מטבע הברכה בברכות השחר הוא 'שתרגילנו בתורתך' כיון שיסוד התלמוד תורה לא מתחיל מהחיוב].

ולכך הרמב"ם מתחיל מצות תלמוד תורה בחיוב של האב ללמד את בנו הקטן תורה, כמו שמבואר מיד בהמשך ההלכה ברמב"ם - וזה מה שמצריך את הרמב"ם לחלק ראשית, בין נשים ועבדים לקטנים, שאף שכולם פטורים אך נשים ועבדים פטורים אף מללמדם, משא"כ קטן אף שהוא כשלעצמו פטור מ"מ האב מחויב ללמדו תורה שזה כאמור יסוד צורת התלמוד תורה אצל האדם במה שכשהוא קטן, הוא מקבל דברי תורה מאביו.

והנה בהלכה ג' כתב הרמב"ם "וחייב לשכור מלמד לבנו ואין חייב לשכור מלמד לבן חבירו [והמשך דברי הרמב"ם] מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה וכו'". ■ [המשך בע"ה שבוע הבא מהשיעור יורה דעה 005 תלמוד תורה סימן רמו לשמוע ללמוד וללמד]

בגדרי מצות תלמוד תורה - "לשמוע ללמוד וללמד"

בגמ' בקידושין דף כ"ט ע"ב: תנינא להא דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה וכו', כאן מתבאר יסוד החיוב שהאב חייב ללמד את בנו תורה. ובגמרא בעמוד ב' ילפינן לה מקרא דכתיב ולמדתם אותם את בניכם. וכמו כן שאם לא לימדו אביו הוא מחויב ללמד את עצמו מקרא ד'ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם', ומבואר בגמ' שאשה פטורים מללמדה, פטורה מללמוד, ופטורה מללמד, וילפי' לה מקראי דפטורים מללמדה, ועל גבי כך ילפינן שכיון שפטורים מללמדה פטורה מללמוד וכיון שפטורה מללמוד פטורה מללמד. ובפשטות זה רק אופן של ילפותות, ילפי' שפטורים מללמדה, וצורת הילפותא היא מזה שפטורים מללמדה ילפי' שפטורה ללמוד ומזה שפטורה ללמוד ילפינן שפטורה מללמד.

אבל בדקות יש כאן סדר עמוק לדברים.

שורש מצות תלמוד תורה

יש כאן שלושה חלקים, יש כמובן את ה'ללמוד' ו'ללמד', אבל קודם לכן, כפי שטבוע במטבע הברכה בברכות ק"ש 'לשמוע ללמוד וללמד', - 'לשמוע' קודם ל'ללמוד וללמד'. החלק הראשון - 'לשמוע', הוא לקבל דברי תורה, החלק השני ללמוד והחלק השלישי הוא ללמד, ומכיון שכך הוא סדר הלימוד תורה, לכך זהו צורת הילפותות שרק מי שחייבים ללמדו, וממילא הוא בכלל ה'לשמוע', הוא חייב ללמוד ומי שחייב ללמוד הוא זה שמחויב ללמד.

ויסוד הדבר מבואר בגמ' דף ל' א' "כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני", והיינו, שכפי שבהר סיני צורת קבלת התורה היתה בתחילה ע"י 'לשמוע', כמו כן, כך היא צורת מסירת התורה שבכל דור ודור שנמסרת מאב לבנו, שצריך שיהא בבן אופן של 'לשמוע', והיינו, שבפשטות מתפרש הדבר שיש על האדם חיוב ללמוד ואח"כ חיוב ללמד - אך כאן מתחדד באופן שונה, שהאב חייב ללמד את

בנו כדי שתחילת הלימוד תורה אצל הבן יתחיל באופן של שמיעה וקבלה מאחרים כפי שהיה בהר סיני, ומתפרש לפי"ז ה'כאילו קיבלה מהר סיני' דייקא ביחס לבן, המקבל ולא ביחס לאב, המלמד, במה שהאב מעמיד את הבן כמקבל מאביו נחשב כאילו קיבלה הבן מהר סיני.

בלבביפדיה מחשבה

יום ד' 20:30

רח' קדמן 4

חולון

לפרטים 050.418.0306

בלבביפדיה עבודת ה'

יום ג' 20:30 בדיוק

רח' הרב בלוי 33

ירושלים

לפרטים 052.765.1571

ישראל 073.295.1245 · 12>4>2 USA 718.521.5231

להצטרפות לרשימת העלון | לכל ענייני העלון bilvavi231@gmail.com

ספרי מאה שערים רח' מאה שערים 15, ירושלים · הפצת ספרי קודש רח' דוד 2, ירושלים 02.502.2567

02.623.0294 · ספרי אברמוביץ רח' קוטלר, 5 בני ברק 03.579.3829

רכישת ספרי הרב: ספרי אברמוביץ משלוח ברחבי העולם 03.578.2270 books2270@gmail.com